

Mette Larsen og Anne Frederiksen

TEENAGERE I FAMILIEPLEJE

KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER

EGMONT
Fonden

Denne udgivelse er en del af serien *Teenagere i familiepleje*.
I serien er desuden udgivet forskningsrapporten
”Teenagere i familiepleje – set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv”
samt følgende hæfter:

Inspirationsmateriale til sagsbehandlere. Teenagere i familiepleje

Inspirationsmateriale til familieplejekonsulenter. Teenagere i familiepleje

Inspirationsmateriale til plejefamilier. Teenagere i familiepleje

Teenagere i familiepleje: Konklusion og anbefalinger er udarbejdet af
Anne Frederiksen og Mette Larsen og udgivet af
Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje, 2013
www.centerforfamiliepleje.dk

Forsidefoto: Lars Wittrock/Scanpix

Layout & produktion: TryKKeriet

Udgivelsen er støttet med midler fra Egmont Fonden

Indhold

Udgivelsens baggrund	4
De fleste unge trives hos deres plejefamilie og mange knytter sig særligt til deres plejemor	5
Forældre og søskende er vigtige for mange anbragte unge	6
Det er vigtigt for de unge at have ligesindede at tale med	7
Hvad skal plejefamilier til teenagere kunne?	8
Netværkspleje – styrker og udfordringer	9
En stor del af de anbragte unge har etnisk minoritetsbaggrund	10
De unge føler sig i overvejende grad inddraget	11
Råd og vejledning er vigtigere for plejefamilierne end økonomi	12
Definition af familieplejeformer	13
Undersøgelsens metode og målgruppe	13
Samlede anbefalinger til arbejdet med teenagere i familiepleje	15
Referencer	18
Videnscenter for Familieplejes publikationer	19

Udgivelsens baggrund

Denne udgivelse er et kortfattet resumé af en større rapport med titlen ”Teenagere i familiepleje – set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv”. Rapporten er udarbejdet af Mette Larsen, Anne Frederiksen og Line Klyvø fra Videnscenter for Familiepleje i Københavns Kommune i 2012. Resuméet er målrettet praktikere, politikere og andre travle læsere. Den samlede rapportes væsentligste konklusioner og anbefalinger er desuden omsat til tre kortfattede inspirationsmaterialer til henholdsvis sagsbehandlere, familieplejekonsulenter og plejefamilier.

Rapportens formål var at få viden om, hvordan man kan udvikle og kvalificere familiepleje som indsats for udsatte teenagere. Vi ønskede at kigge nærmere på, hvilke kompetencer plejefamilier skal have for at kunne modtage teenagere, og hvordan kommunen bedst muligt kan støtte op om de unge og plejefamilierne under anbringelsen.

For at belyse disse spørgsmål gennemførte vi i løbet af 2011 en stor spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige teenagere anbragt i familiepleje af Københavns Kommune samt de unges plejeforældre. Derudover gennemførte vi kvalitative interviews med ti teenageanbragte unge og ti plejefamilier.

I interviewene og i spørgeskemaundersøgelsen fortæller de unge, hvordan det er at bo hos en anden familie end deres biologiske. Et særligt fokus i rapporten er, hvordan unge, der først bliver anbragt i teenageårene, oplever anbringelsen sammenlignet med unge, der er anbragt inden teenageårene. I hvor høj grad oplever de sent anbragte unge at knytte sig til plejeforældrene? Tilsvarende fortæller plejeforældrene, hvordan det er at være plejefamilie til en teenager, og i hvor høj grad de oplever den unge som en del af familien. Rapporten bygger således på anbragte unge og plejeforældres perspektiver. Der er ikke gennemført interviews med øvrige parter i en anbringelsessag eksempelvis medarbejdere i kommunen eller de unges biologiske forældre.

Rapporten er et led i et større projekt om anbringelse af teenagere, som med midler fra Egmont Fonden blev igangsat i 2010. Udover rapporten omfatter projektet også rekruttering og opkvalificering af plejefamilier til teenagere, etablering af et lukket chatforum for anbragte og tidligere anbragte unge samt en netværksgruppe for anbragte unge. De unge i netværksgruppen har sammen skrevet en lille, letlæst bog, ”Når man bor i en anden familie”, der handler om det at bo i pleje. Bogen er udsendt til samtlige kommuner i landet.

Rapporten ”Teenagere i familiepleje – set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv”, nærværende resumérapport, de tre inspirationsmaterialer samt bogen ”Når man bor i en anden familie” kan alle downloades eller bestilles via www.centerforfamiliepleje.dk

De fleste unge trives hos deres plejefamilie og mange knytter sig særligt til deres plejemor

Overordnet viser undersøgelsen, at de unge er glade for at bo i deres plejefamilie. Unge anbragt *inden* teenageårene (0-12 år) er generelt gladere for at bo i deres plejefamilie, ligesom de i signifikant højere grad føler sig knyttet til deres plejefamilie sammenlignet med unge anbragt *i* teenageårene (13-17 år). Blandt de unge anbragt *inden* teenageårene (0-12 år) er 93 procent for det meste meget glade eller glade for at bo i deres plejefamilie. Blandt de unge, der først er anbragt *i* teenageårene (13-17 år), er 78 procent for det meste meget glade eller glade for at bo i deres plejefamilie.

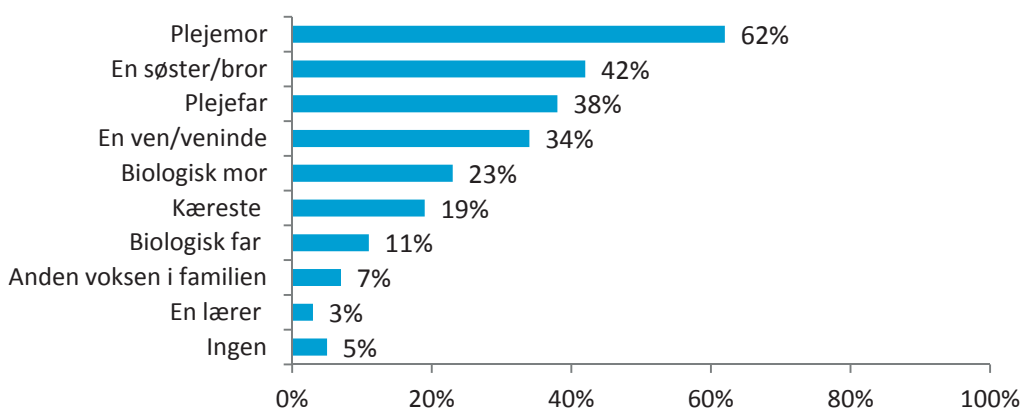
De unge er mest knyttede til deres plejemor: 62 procent af samtlige unge angiver uafhængigt af anbringelsestidspunktet, at en af de personer, de føler sig mest knyttet til, er deres plejemor. Blandt de unge, der først anbringes som teenagere, nævner 42 procent plejemor, som en af de personer, de føler sig mest knyttet til. Blandt de unge, der er anbragt *inden* teenageårene, er der 72 procent, der nævner deres plejemor.

85 procent af de unge anbragt *inden* teenagealderen og 62 procent af de *teenageanbragte* unge angiver, at de altid føler sig som en del af plejefamilien. Spørgeskemaundersøgelsen blandt plejeforældre bekræfter dette resultat. 83 procent af plejeforældrene til unge anbragt i alderen 0-12 år og 70 procent af plejeforældrene til unge anbragt i alderen 13-17 år angiver at være meget enige i, at de betragter den unge som en del af familien.

Undersøgelsen tyder således på, at det er muligt også for teenageanbragte unge at danne en nær relation til deres plejeforældre, selvom de anbringes sent i livet.

Overordnet set kan vi på baggrund af undersøgelsen konkludere, at anbringelse af teenagere i enten netværkspleje eller ordinær familiepleje for mange unge kan være en god løsning.

Tabel 1: Hvilke personer føler de unge sig mest knyttet til? N (samtlige adspurgte unge) = 79

Forældre og søskende er vigtige for mange anbragte unge

16-årige Sakura, der blev anbragt hos sin nuværende plejefamilie som 12-årig, fortæller om sin oplevelse af forholdet mellem hendes forældre og plejeforældre:

"Jeg føler mig ligesom en klemt lus, fordi mine plejeforældre [...], de kan slet ikke acceptere alt det, min mor siger. Og min mor synes, at det er totalt urespektabelt, at de ikke har nogen respekt for alt det, hun synes. Og hvis hun synes, at jeg skal hjem, og de bare pisser på det, så bliver min mor jo også sur. Så de står sådan meget op ad hinanden, og så er jeg bare sådan lige midt i midten, og jeg ved ikke rigtigt, hvad jeg skal gøre, [...] det er så svært at være mig."

En væsentlig del af de unge i undersøgelsen har levet en stor del af deres barndom sammen med en eller begge forældre og eventuelle søskende, mens andre blev anbragt uden for hjemmet som helt små. For mange unge bliver forældrene ved med at være en vigtig del af deres liv under anbringelsen. Særligt mødrene fylder i de unges liv. To tredjedele af de unge har ikke kontakt til deres far, og en tredjedel af disse kender ikke deres far. Det er overraskende, at de unges alder ved første anbringelse ikke har signifikant betydning for, hvor knyttede de unge er til deres forældre.

Mange af de unge bekymrer sig stadig om forældrene. Det gælder særligt de unge, der er anbragt i plejefamilien som teenagere, og som ofte har været vidner til, at forældrene lever et udsat liv. En faktor, der ser ud til at have betydning for, om de unge oplever at kunne dele bekymringer for forældrene med plejeforældrene, er, om de oplever, at plejeforældrene respekterer deres forældre. Unge, der er anbragt i teenageårene, betror sig i signifikant mindre grad til plejeforældrene, når de savner deres forældre, eller hvis de er bekymrede for dem, end unge anbragt inden teenageårene.

Det betyder generelt meget for de unge, at plejeforældrene og deres forældre anerkender og respekterer hinanden og taler pænt til og om hinanden. Nogle unge lider imidlertid under konflikter mellem plejeforældre og forældre, og nogle oplever at være i loyalitetskonflikt mellem plejeforældrene på den ene side og forældrene på den anden side.

Også for plejeforældrene fylder forholdet til forældrene, især når det er vanskeligt. Særligt i netværksplejeforhold er forholdet ikke sjældent kompliceret. Ved konflikter mellem plejeforældre og de unges forældre er det vigtigt at være opmærksom på, at de unge kan blive klemte. Plejefamilier kan kontakte sagsbehandleren eller deres familieplejekonsulent for at få hjælp til at løse konflikter.

Det anbefales, at forældre og plejeforældre får hjælp fra sagsbehandler og familieplejekonsulent til at få et samarbejde til at fungere.

Det anbefales, at sagsbehandler, familieplejekonsulent og plejefamilie hjælper de unge med at bevare kontakten til deres søskende, enten ved at de anbringes sammen eller ved at støtte dem i hyppigt samvær og kontakt.

Også de biologiske søskende har stor betydning for de unge. Næst efter plejemor er en søster eller en bror den person, som flest unge føler sig knyttet til. 42 procent af de unge nævner en søster eller bror som en af de personer, de er mest knyttet til. Det fremgår af det kvalitative materiale, at nogle af de unge vælger at dele bekymringer for forældrene med deres søskende frem for med plejeforældrene, ligesom nogle vælger at tale med deres søskende, når der opstår konflikter mellem forældre og plejeforældre.

Det er vigtigt for de unge at have ligesindede at tale med

Tidligere undersøgelser (Klyvø 2007, Warming 2005) har vist, at mange anbragte børn og unge føler sig fundamentalt anderledes end deres kammerater. De stræber efter normalitet og føler sig ind imellem ensomme. Undersøgelser af slægtsplejeforhold (Egelund et al. 2010, Mehlbye 2005, Näslund 2002) giver grund til at antage, at slægts- og netværksanbragte unge i mindre grad kæmper med disse følelser. I vores materiale er der imidlertid ikke væsentlig forskel mellem de netværksanbragte og de ordinært familieplejeanbragte unges oplevelse af normalitet. Et gennemgående tema for de unge i undersøgelsen, uanset om de er anbragt i ordinær familiepleje eller i netværket, er, at de føler sig anderledes end unge, der ikke bor i en plejefamilie. Lidt under to tredjedele af de adspurgte unge nævner det som noget dårligt ved at bo i familiepleje, at de hele tiden skal forklare, hvorfor de ikke bor hos deres forældre.

21-årige Sanne, der i gymnasietiden flyttede ind hos sin noget ældre bror, fortæller:

” ... altså, jeg kan godt fortælle, at jeg bor hos min bror, men jeg har ikke lyst til at fortælle, hvordan det er foregået. [...] Jeg vil ikke fortælle fremmede mennesker, sådan at min mor er syg, fordi så tror folk, eller så tror jeg, at folk tror, at jeg er et personligt svagt menneske, som slet ikke kan noget, overhovedet ikke er smart, og overhovedet ikke er alle de her ting, og det vil jeg jo gerne fremstå som, og jeg vil gerne blive set på, på lige fod med andre mennesker, som kommer fra en stærk familie.”

Det er ikke det at bo i pleje

Det er ikke tidligere belyst, hvad der ligger bag de unges følelser af unormalitet. Men med udgangspunkt i de unges egne beretninger viser denne undersøgelse, at følelsen af at være anderledes ikke så meget handler om, at de unge bor i plejefamilie, men mere om *hvorfor* de bor i en plejefamilie og ikke hos deres biologiske forældre. Mange kæmper med oplevelsen af, at forældrene er anderledes end andre forældre og ofte pinlige. Nogle af de unge lever en slags dobbelttilværelse, fordi de ikke tør fortælle venner og veninder, hvordan det forholder sig med deres forældre, enten af angst for at det vil ”smitte af” på dem selv, eller fordi de ikke forventer, at andre vil kunne forstå dem. Ikke at kunne dele væsentlige forhold i ens liv med venner og veninder påvirker venskabsrelationerne og giver en ensomhedsfølelse, som går ud over de unges selvværd og trivsel.

Flere af de anbragte unge giver udtryk for, at de mangler ligesindede at dele deres problemer og udfordringer med. Det betyder noget at kende andre plejebørn, som forstår, hvordan de har det. En søskende, som man er vokset op sammen med, og som man kan dele sine bekymringer og tanker med uden at være bange for at blive ”afsløret”, kan også være en meget betydningsfuld person for de anbragte unge.

Det er væsentligt, at de voksne omkring de unge er særligt opmærksomme på de unges sociale trivsel og lægger mærke til eventuelle tegn på mistrivsel. Hvis de unge ønsker det, kan de hjælpes til at møde ligestillede igennem fysiske eller virtuelle mødesteder for anbragte unge. Om nødvendigt kan sagsbehandleren stille psykologhjælp til rådighed, så de unge kan få hjælp til at få bearbejdet vanskelige oplevelser og følelser af unormalitet.

Hvad skal plejefamilier til teenagere kunne?

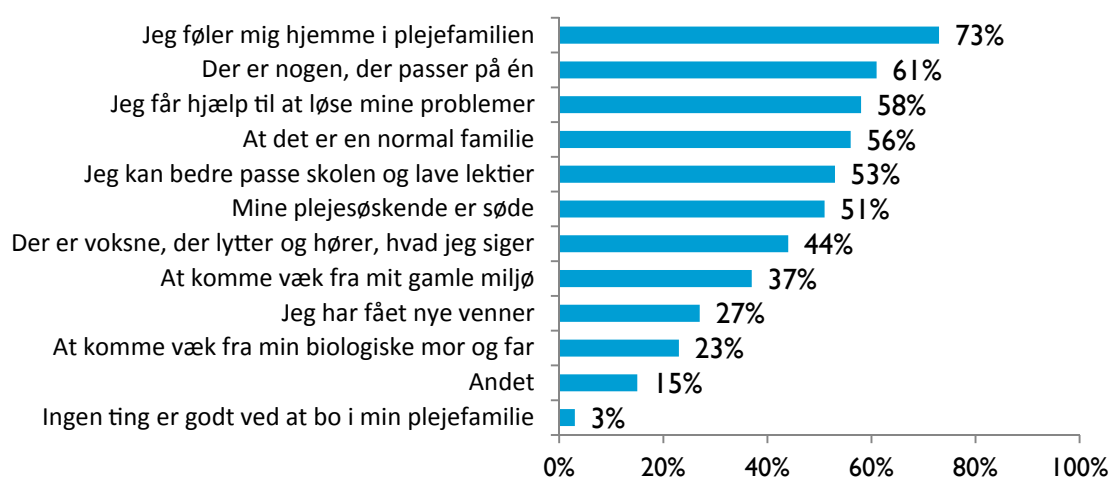
De kompetencer og personlige egenskaber, som de unge først og fremmest efterspørger hos plejefamilien, er, at de engagerer sig personligt og tager de unge ind i familien på lige fod med plejefamiliens eventuelle biologiske børn eller andre børn i plejefamilien. Det er vigtigt for de unge, at de føler sig hjemme i plejefamilien, og at plejefamilien lægger mærke til dem og tager dem alvorligt. Ifølge de unge selv skal plejeforældrene komme til dem, når de kan se, at de unge har problemer eller er kedede af det. Det kan for nogle unge være svært selv at skulle tage initiativ til at få snakket med plejeforældrene, at åbne op og vise tillid.

For de anbragte unge er det samtidig vigtigt, at plejeforældre og andre voksne omkring dem ikke kun fokuserer på deres problemer, men også har et blik for de *særlige kompetencer*, som mange anbragte unge har udviklet som følge af tidligt voksenansvar og mange udfordringer i livet. De voksne må gerne vise, at de har lagt mærke til, at de anbragte unge på visse områder kan noget, som andre unge på samme alder ikke kan. Det kan for eksempel være, at de har erhvervet praktiske færdigheder i forbindelse med tidligt voksenansvar i hjemmet, eller at de har en større rummelighed over for andre.

Gennemgående for de unge er, at de udover omsorg, kærlighed og støtte fra plejeforældrene også sætter pris på faste regler, rammer, opdragelse og ro i plejefamilien. Flere taler om det gode ved at bo i en "rigtig" eller "normal" familie, som ifølge de unge er en familie, der lever med struktur, rutiner og faste rammer for hverdagen. Den første tid i plejefamilien er imidlertid for mange teenageanbragte unge vanskelig, fordi de ofte skal vænne sig til en langt mere struktureret tilværelse.

I den første tid i plejefamilien kan det være en idé, at den unge og plejeforældrene laver en forventningsafstemning og får talt om, hvad de gensidigt kan forvente af hinanden, og hvad de hver især kan gøre, for at plejeforholdet kan lykkes. Er reglerne i plejefamilien for skrappe, kan de bidrage til at ekskludere den unge fra vigtige fællesskaber med venner. Regler, der er uforståelige og urimelige set fra den unges synspunkt, kan føre til konflikter eller i værste tilfælde til et reelt sammenbrud i anbringelsen.

Tabel 2: Hvad er ifølge de unge godt ved at bo i deres plejefamilie? N (samtlige adspurgte unge) = 79

Netværkspleje – styrker og udfordringer

I interviewene er der flere eksempler på unge i netværkspleje, der i særlig grad føler sig valgt til og elsket. Tilsvarende giver flere af netværksplejeforældrene udtryk for, at de er meget knyttede til de unge. Men forholdet mellem netværksplejeforældre og forældre kan i nogle tilfælde være særligt vanskeligt.

En tidligere undersøgelse fra SFI viste, at slægtsplejeforældre hyppigere end ordinært godkendte plejefamilier oplever samarbejdet med barnet/den unges forældre som problematisk (Knudsen 2009). Nærværende undersøgelse viser i tråd hermed, at der kan være særligt svære og konfliktprægede relationer mellem forældre og plejeforældre i netværksanbringelser. I netværksplejeforhold har de involverede parter ofte en fortid med hinanden og tætte følelsesmæssige relationer. Det kan være en styrke, men det kan også vise sig at komplicere plejeforholdet for alle parter, ikke mindst for den unge.

Som noget nyt viser undersøgelsen, hvordan det kan opleves fra de unges perspektiv. Et par af de unge fortæller, hvordan konflikter de har med deres forældre – og som de forsøger at indvie netværksplejeforældrene i – eskaleres,

Lajla på 17 år fortæller om sin kontaktperson:

”Nu har jeg fået en kontaktperson for tre måneder siden, som er helt vildt god til at hjælpe mig. Og det kan jeg bruge sådan enormt meget på, at man kan se en fremtid ...”

fordi forældre og netværksplejeforældre har en fortid med hinanden, og derfor går i dialog om problemet, ofte hen over hovedet på den unge. Tilsvarende kan de unge opleve, at de ikke kan fortælle forældrene om problemer med netværksplejeforældrene, fordi forældrene så straks involverer netværksplejeforældrene i problemet. Dette kan gøre det vanskeligt for de unge at tale med forældre og netværksplejeforældre om det, der bekymrer dem. Disse unge risikerer dermed at komme til at stå meget alene med deres problemer. Enkelte unge i undersøgelsen fortæller, at de har fået en kommunalt ansat kontaktperson, som er deres ”helt egen”, og som de kan tale med om alle deres problemer, uden at hverken forældre eller plejeforældre bliver involveret.

En anden problematik er, at det for netværksplejeforældre kan være særligt vanskeligt at lave en underretning til kommunen om deres plejebarns forældre, da forældrene samtidig kan være nære familiemedlemmer.

Med Barnets Reform er det efter § 68 b, stk. 4 blevet et lovkrav, at kommunen forud for anbringelsen skal hjælpe barnet eller den unge med at finde en person i barnets eller den unges familie eller netværk, som kan udpeges til at være dennes støtteperson under anbringelsen. Det anbefales, at de netværksanbragte unge hjælpes til at finde en støtteperson uden for familie kredsen eller alternativt tilbydes en kommunalt ansat kontaktperson.

Det anbefales, at forvaltningen støtter netværksplejeforældre i den svære situation, de kan stå i, når de er tvunget til at lave en underretning til kommunen om de unges forældre, som samtidig kan være nære familiemedlemmer. Såvel netværksplejeforældre som netværksanbragte børn og unge bør have særlig hjælp og støtte, bl.a. til at forebygge og løse eventuelle konflikter i familien.

En stor del af de anbragte unge har etnisk minoritetsbaggrund

En plejemor, Mette, fortæller om kontakten til den unges mor:

"Jamen, det er svært, fordi hun kan sige 'Goddag, hvordan har du det?' – 'Har børnene det godt?' ... Og når vi har snakket om, hvordan alle har det, så er det ligesom overstået, fordi hun taler ikke så meget dansk, så man ligesom kan gå ind i en samtale. Og hun taler ikke engelsk og hun taler ikke tysk. Så når vi har været på skolen til nogle alvorlige samtaler, så er der en tolk med."

Omkring halvdelen af de familieplejeanbragte teenagere fra Københavns Kommune kommer fra en familie, hvor den ene eller begge forældre er født i Afrika, Asien, Mellemøsten eller Østeuropa. På spørgsmålet om, hvorvidt kontakten mellem dem selv og den unges forældre er vanskeliggjort af sproglige barrierer, svarer kun ganske få plejeforældre ja. De kvalitative interviews med tre plejeforældre til teenagere med etnisk minoritetsbaggrund viser imidlertid, at plejeforældrene på grund af sproglige barrierer har en meget begrænset kommunikation med forældrene og af samme årsag ikke involverer forældrene ret meget i de unges liv.

Det er væsentligt, at sagsbehandleren stiller tolk til rådighed for plejeforældre og forældre ved behov. Det kan også være nødvendigt at tilbyde modersmålsundervisning til anbragte unge med etnisk minoritetsbaggrund, så de ikke med tiden får svært ved at kommunikere med forældrene.

Interviewene med tre unge med etnisk minoritetsbaggrund viser, at de har et stort behov for at være som andre unge og ikke ønsker at skille sig mere ud end nødvendigt. En har en mor, der vil have ham til at holde sig fra bestemte madvarer, en anden har forældre, der ikke ønsker, at hun skal konfirmeres. For disse to unge opleves forældrenes ønsker som noget, der kommer til at stå i vejen for deres egne bestræbelser på at være det, de oplever som normalt. For plejeforældrene kan dette være et vanskeligt felt at navigere i: Skal de støtte de unge, eller skal de bakke op om forældrenes ønsker? De interviewede plejeforældre vælger alle at støtte de unge, på trods af at det fører til konflikter med forældrene.

Plejefamilier til unge med etnisk minoritetsbaggrund bør ydes kompetent rådgivning, vejledning og supervision i forhold til de specifikke udfordringer, der kan opstå, når forældre, plejebørn og plejefamilie på væsentlige områder er uenige. Plejeforældre kan med fordel involvere familieplejekonsulenten eller sagsbehandleren ved konflikt, så det kan blive forsøgt at finde løsninger, der er acceptable for såvel den unge som forældrene.

Samtidig bekræfter materialet det forhold, som også blev fundet i vores undersøgelse fra 2009 (Larsen 2009), at der fortsat er plejefamilier, som omtaler forældrenes kultur og baggrund negativt.

Plejeforældre, der godkendes til at have teenagere med etnisk minoritetsbaggrund i pleje, skal have en anerkendende og respektfuld holdning til personer med anden etnisk, sproglig, kulturel og religiøs baggrund, og gå positivt ind i samarbejdet med forældrene.

De unge føler sig i overvejende grad inddraget

56 procent af de unge synes, at sagsbehandlere og andre fra kommunen altid eller for det meste lytter til de ting, de har at sige i forbindelse med anbringelsen. 18 procent oplever, at der en gang imellem lyttes, mens 12 procent oplever, at der kun sjældent eller aldrig lyttes til deres ønsker og behov. 13 procent af de unge svarer 'ved ikke' på spørgsmålet om, hvor ofte de synes, at sagsbehandleren og andre lytter til de ting, de har at sige.

Unge, der anbringes i teenageårene, bliver oftere end unge anbragt inden teenageårene inddraget i beslutningen om, hvor de skal anbringes. Generelt føler de netværksanbragte sig i højere grad involveret i beslutninger omkring valg af anbringelsessted, uanset deres alder ved anbringelsen.

Overordnet set føler de fleste unge sig inddraget og hørt i forhold til beslutninger om samvær med deres forældre. I nogle tilfælde er der ikke en fast samværsplan, i andre tilfælde er der, men fælles for flertallet af de unge er, at de får lov til selv at regulere det og sige til og fra.

Enkelte unge reflekterer i de kvalitative interviews over, at de er blevet involveret for meget i det praktiske omkring plejeforholdet. Det gælder særligt økonomien i plejeforholdet, og hvorvidt plejefamilien kan og vil have den unge boende efter det fyldte 18. år. Samtidig nævner et par af de unge i de kvalitative interviews, at de ikke ved, hvad der skal ske med dem, når de fylder 18 år.

Undersøgelsen understreger relevansen af de nye lovbestemmelser i forhold til efterværn og overgang til voksenliv. Med Barnets Reform er det nu et lovkrav, at kommunen, allerede når de unge er 16 år, skal begynde at forberede dem på overgangen til voksenlivet. Seks måneder inden det fyldte 18. år skal kommunen træffe afgørelse om, hvorvidt den unge skal tilbydes efterværn.

Det er for de fleste unge ikke i det daglige liv og i hverdagen i plejefamilien, at de har behov for kommunens indblanding. Et par af de ordinært familieplejeanbragte unge nævner, at de ville ønske, at kommunen blandede sig mindre, da indblanding minder dem om deres status som plejebørn. Men har de unge problemer, er det vigtigt, at de professionelle voksne omkring de unge er lydhøre og hjælpsomme.

De kvalitative interviews afspejler, at de unge har meget forskellige oplevelser af mødet med forvaltningen. Nogle fortæller, at de har en medarbejder i kommunen, som de kan ringe til ved behov, og at de har oplevet at få hjælp, når de har haft brug for det.

Enkelte unge fortæller om episoder, hvor sagsbehandlere eller andre medarbejdere ikke har taget dem alvorligt, da de havde brug for hjælp eller har handlet hen over hovedet på dem. Andre fortæller om, hvor svært det er at komme igennem til sagsbehandlere, der ikke tager telefonen og aldrig ringer tilbage. Hyppige sagsbehandlerskift kan desuden betyde, at det er svært for de unge at holde styr på, hvem der er deres sagsbehandler. Samtidig kan det være vanskeligt at få opbygget den tillid til sagsbehandleren, der er nødvendig for, at de unge kan betro sig.

Råd og vejledning er vigtigere for plejefamilierne end økonomi

Såvel de ordinært godkendte plejeforældre som netværksplejeforældre har generelt et ønske om mere støtte fra kommunen. Fælles for dem er, at de har behov for mere opkvalificering, for eksempel kurser, der kvalificerer dem til at have en teenager i pleje, eller kurser, der er tilpasset den unges specifikke problematik (eksempelvis OCD, ADHD, tidlige skader eller autisme). Særligt netværksplejeforældre oplever, at de har brug for mere information, støtte og opkvalificering.

Netværksplejeforældre oplever at få mindre støtte

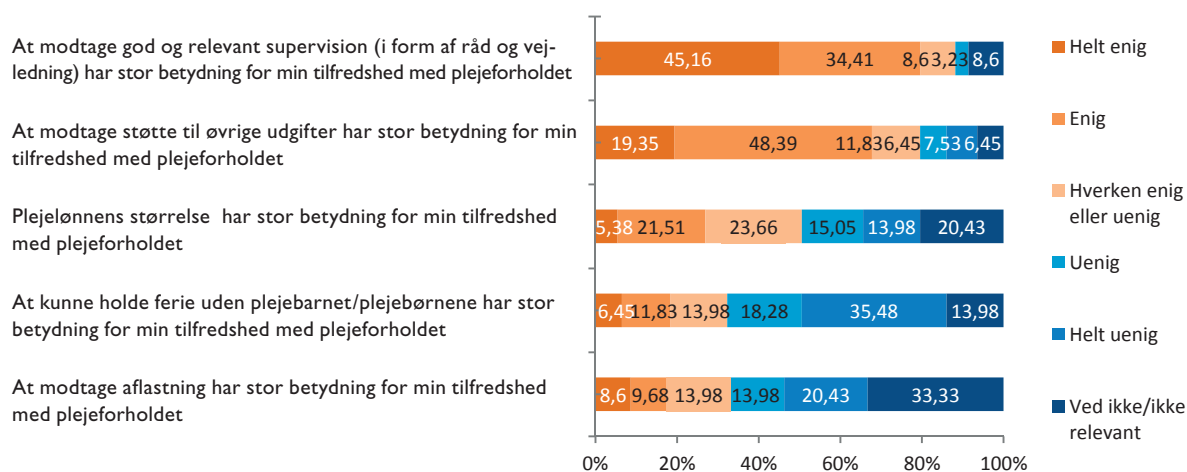
I undersøgelsen ses en tendens til, at netværksplejeforældre i mindre grad end ordinære plejeforældre oplever at have fået råd, vejledning og supervision i forhold til, hvordan de skal forholde sig til de unges biologiske forældre. Dette er u hensigtsmæssigt sammenholdt med, at samarbejdet med forældrene kan være særligt vanskeligt i netværksplejeforhold. Det er også hos netværksplejeforældre, at der, ifølge undersøgelsen, føres mindst tilsyn med de unge. 17 procent svarer, at den unge sjældnere end én gang om året møder tilsynspersonen. Denne andel er 8 procent blandt unge i ordinær pleje.

Det anbefales, at plejeforældre til teenagere ydes hyppig og kompetent råd og vejledning samt supervision ved behov. Dette gælder for samtlige plejeforhold, men det anbefales, at kommunen sætter særligt ind i forhold til netværksplejeforældre, som aktuelt efterspørger mere støtte end de ordinære plejeforældre og oplever at have større udfordringer.

Det forhold, der har størst betydning for såvel ordinære plejeforældre som netværksplejeforældres tilfredshed med plejeforholdet, er, at de har mulighed for at få god og relevant støtte i form af råd og vejledning. De økonomiske forhold i ansættelsen har mindre betydning.

Tablet 3: Hvor enige er plejeforældrene i en række udsagn om betydningen af forskellige vilkår?

N (samtlige adspurgte plejeforældre) = 93

Definition af familieplejeformer

Vi skelner i rapporten imellem det, vi betegner som slægtsplejefamilier, netværksplejefamilier og ordinære plejefamilier. Betegnelsen familiepleje er en overbetegnelse, der inkluderer de tre nævnte.

- Med slægtsplejefamilier refererer vi til familier, der er i slægt med det anbragte barn/den anbragte unge, og hvor den slægtsbaserede relation imellem familien og barnet/den unge har været afgørende for, at barnet/den unge blev anbragt hos netop denne familie.
- Netværksplejefamilier er en overbetegnelse, der inkluderer slægtsplejefamilier og andre personer fra barnets/den unges eksterne netværk, som har en personlig relation til den unge forud for anbringelsen, men som ikke er i familie med den unge.
- Ordinære plejefamilier derimod har *ikke* en personlig relation til barnet/den unge forud for anbringelsen og kender som regel ikke den unge inden anbringelsen.

Undersøgelsens metode og målgruppe

Undersøgelsen er baseret på data fra henholdsvis kvalitative interviews med 10 unge anbragt i familiepleje og 10 plejeforældre til teenagere samt en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse udsendt til alle unge anbragt i familiepleje af Københavns Kommune og til de unges plejeforældre. 83 unge og 94 plejeforældre har deltaget i undersøgelsen.

Gennemførte kvalitative interviews

Ti unge er interviewet til undersøgelsen.

- Heraf var fem unge anbragt i netværkspleje og fem anbragt i ordinær familiepleje.
- Fem var piger og fem var drenge.
- Tre af de ti unge havde etnisk minoritetsbaggrund.
- På interviewtidspunktet var de unge i alderen 15-21 år.
- De blev alle anbragt i deres nuværende plejefamilie, da de var i alderen 12-17 år.

Sideløbende gennemførte vi interviews med i alt ti plejeforældre. I nogle tilfælde deltog både plejemor og plejefar, i andre deltog kun den ene plejeforælder.

- Den ene halvdel af plejeforældrene var netværksplejeforældre, den anden halvdel var ordinære plejeforældre.
- Tre af de ti plejeforældre havde unge med etnisk minoritetsbaggrund i pleje.

Spørgeskemaundersøgelsen dækker hele målgruppen

Den kvantitative del af undersøgelsen består af en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige familieplejeanbragte unge på 15 år eller derover anbragt af Københavns Kommune og en spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige plejeforældre til de unge. Denne del af undersøgelsen bygger således i udgangspunktet på svar fra hele målgruppen – også kaldet populationen – og ikke blot en tilfældigt udvalgt stikprøve. Vi valgte både at inddrage unge, der er anbragt i deres nuværende plejefamilie, *inden* de er fyldt 13 år, og unge, der er anbragt i plejefamilien, *efter* de er fyldt 13 år, samt de unges plejeforældre. Det gør det muligt at sammenligne unge, der er anbragt i plejefamilien *inden* teenageårene, med unge, der er anbragt *i* teenageårene.

- Ud af 124 familieplejeanbragte unge har 79 unge gennemført spørgeskemaet og yderligere 4 har delvist gennemført spørgeskemaet. Det giver en svarprocent på 67.
- Ud af 124 plejeforældre til anbragte unge har 94 svaret på spørgeskemaet. Det giver en svarprocent på 76.

Anonymisering af det kvalitative materiale

Af hensyn til både de unges, plejeforældrenes og kommunale medarbejders anonymitet er informationer, der kunne føre til genkendelse af de interviewede personer, blevet sløret og ændret. Det gælder for eksempel navn, køn, oprindelsesland og arbejdsplads, ligesom specifikke hændelser, der kunne føre til genkendelse af konkrete sager, er udeladt eller ændret.

Samlede anbefalinger til arbejdet med teenagere i familiepleje

I det følgende er rapportens væsentligste anbefalinger samlet. Anbefalingerne er henvendt til politikere, ledere, sagsbehandlere, børne- og ungdomskonsulenter, familieplejekonsulenter og andre, der møder børn og forældre samt plejeforældre.

Anbefalinger til politikere og lovgivere

- Med Barnets Reform er det efter § 68 b, stk. 4 blevet et lovkrav, at kommunen forud for anbringelsen skal hjælpe barnet eller den unge med at finde en person i barnets eller den unges familie eller netværk, som kan udpeges til at være dennes støtteperson under anbringelsen. I netværksanbringelser kan det, i de tilfælde hvor netværksplejeforældre og biologiske forældre har en tæt relation, komplicere plejeforholdet for den unge. Det anbefales derfor, at de netværksanbragte unge hjælpes til at finde en støtteperson uden for familie kredsen. Findes der ikke egnede personer i den unges netværk, anbefales det, at den unge tilbydes en kommunalt ansat kontaktperson.

Anbefalinger til sagsbehandlere og andre, der møder børn og forældre

- Mange plejebørn tænker i teenageårene, at de er anderledes og nogle oplever sig som ”unormale”. Det er derfor væsentligt, at de voksne omkring de unge er særligt opmærksomme på deres sociale trivsel og eventuelle tegn på mistrivsel. Hvis de unge ønsker det, kan de hjælpes til at finde ligestillede, de kan sparre med, eksempelvis igennem fysiske eller virtuelle mødesteder for anbragte unge. Om nødvendigt kan der stilles psykologhjælp til rådighed, så de unge kan få hjælp til at få bearbejdet vanskelige oplevelser og følelser af unormalitet.
- Det er væsentligt for de unges selvværd, at medarbejdere og plejeforældre møder de unge med fokus på deres særlige styrker og kompetencer, for eksempel erhvervet i forbindelse med tidligt voksenansvar og mange udfordringer i livet, frem for med en forventning om, at der er mange ting, de unge ikke kan.
- Søskende kan spille en meget væsentlig rolle for de anbragte unge og blandt andet bidrage til at modvirke eventuelle følelser af unormalitet og ensomhed. Det anbefales derfor, at der altid arbejdes på at sikre, at de unge får mulighed for at bevare og udvikle relationer til søskende – enten ved at anbringes det samme sted eller ved at understøtte hyppigt samvær og kontakt. Også plejefamilier kan spille en vigtig rolle i forhold til at bakke op om de unges samvær og kontakt med søskende under anbringelsen.
- Det er vigtigt, at sagsbehandlere fortsat er lydhøre over for de unges ønsker og behov, når der træffes beslutninger om samvær eller andre væsentlige forhold i anbringelsen. Samtidig skal man som sagsbehandler og familieplejekonsulent være opmærksom på, at der også er spørgsmål, som de unge ikke har lyst til at blive inddraget i. Det gælder de mere administrative og økonomiske vilkår for anbringelsen, herunder særligt plejevederlag og udgifter forbundet med at have de unge boende.
- Enkelte af de interviewede unge giver udtryk for, at de er usikre på, hvad der skal ske med dem, efter de er fyldt 18 år. Kan de blive boende i plejefamilien, skal de flytte hjemmefra og hvordan? Undersøgelsen understreger dermed relevansen af de nye lovbestemmelser i forhold til efterværn og overgang til voksenliv. Med Barnets Reform er det nu et lovkrav, at kommunen, allerede når de unge er 16 år, skal begynde at forberede dem på overgangen til voksenlivet. Seks måneder inden det fyldte 18. år skal kommunen træffe afgørelse om, hvorvidt den unge skal tilbydes efterværn.

- Plejeforældrenes forudsætninger for at etablere et godt samarbejde med den unges biologiske forældre vanskeliggøres betydeligt, når der er sproglige barrierer. Det er derfor væsentligt, at forvaltningen stiller tolk til rådighed for plejeforældre og forældre ved behov. Ligeledes kan det være nødvendigt at tilbyde modersmålsundervisning til anbragte unge med etnisk minoritetsbaggrund, så de ikke over tid mister eller i betydelig grad får forringet evnen til at kommunikere med deres forældre.

Anbefalinger til familieplejekonsulenter og andre, der godkender, rådgiver, superviserer og underviser plejefamilier

- Det kræver som udgangspunkt ingen specifikke faglige kompetencer at være plejefamilie til en ung, med mindre den unge har særlige problematikker, som for eksempel tilknytningsskader, diagnoser eller selvskadende adfærd. Det vigtigste er, at familien er indstillet på at skabe en god og tæt relation til den unge og lade den unge blive en del af familien. Hvis unge med særlige problemstillinger anbringes i plejefamilie er det vigtigt, at familien er indstillet på at lade sig supervisere, samt at familien er robust og evner at holde af den unge, trods den unges eventuelt afvisende eller destruktive adfærd.
- Plejefamilier til teenagere bør ydes hyppig og kompetent råd og vejledning samt supervision ved behov. Dette gælder for samtlige plejeforhold, men det anbefales særligt i forhold til netværksplejeforældre, som aktuelt efterspørger mere støtte end de ordinære plejeforældre og oplever at have større udfordringer.
- Det er vigtigt, at forvaltningen støtter plejeforældre og forældre i at samarbejde af hensyn til de anbragte unges trivsel. Loyalitetskonflikter kan være ødelæggende for de unge. Ofte er samarbejdet mellem plejeforældre og forældre særligt vanskeligt i netværksanbringelser, hvor plejeforældrene og forældrene i forvejen har en relation. En metode, der både kan bruges til at forebygge og afhjælpe konflikter mellem plejeforældre og forældre, er konfliktmægling og samarbejdssamtaler (Klyvø 2007, Wegler, Warming, Elgaard & Storm 2007). Det anbefales desuden, at forvaltningen støtter netværksplejeforældre i den svære situation de kan stå i, når de er tvunget til at lave en underretning til kommunen om den unges forældre, som samtidig kan være nære familiemedlemmer.
- Kommunen kan med fordel afholde kurser målrettet plejeforældre til teenagere. Det kan for eksempel være kurser, der retter sig mod specifikke problemstillinger hos den unge, for eksempel OCD, ADHD, tidligt skadet, autisme mv.
- Plejefamilier, der godkendes til at have teenagere med etnisk minoritetsbaggrund i pleje, skal have en anerkendende og respektfuld holdning til personer med anden etnisk, sproglig, kulturel og religiøs baggrund (Larsen 2009, 2010). Disse plejefamilier bør ydes kompetent råd, vejledning og supervision i forhold til de specifikke udfordringer, der kan opstå, når forældre og plejeforældre – eller forældre og unge – har meget forskellige normer og værdier, ligesom de bør tilbydes mulighed for faglig opkvalificering. Opstår der væsentlige modsætninger mellem den unge og forældrene, for eksempel hvis den unge ønsker at blive konfirmeret, og forældrene ikke billiger det, bør plejeforældrene opfordres til at involvere forvaltningen, så det kan blive forsøgt at finde løsninger, der er acceptable for såvel den unge som forældrene (Larsen 2010).

Anbefalinger til plejeforældre

- Det er centralt, at plejeforældre søger at skabe åbenhed og tillid i relationen til den unge. Plejeforældrene skal tage teten og kontakte den unge, hvis de mærker, at der er noget galt. De skal ikke forvente, at den unge selv kommer til dem. Plejeforældrene skal vise, at de holder af den unge. De skal behandle den unge, som var han/hun deres eget barn og lade den unge blive en del af familien. Det indebærer blandt andet, at der ikke forskelsbehandles, og at den unge kommer med plejefamilien på ferie. Plejeforældrene skal desuden være indstillet på at støtte den unge på en række områder, blandt andet socialt, personligt og omkring skolegang, lektier og uddannelsesvalg.
- Plejeforældre skal have forståelse for, at den første tid for den unge i plejefamilien kan være svær, idet den unge skal igennem en omstillingsproces. Det kan være en idé at lave en forventningsafstemning med den unge indledningsvist og få talt om, hvad den unge og plejefamilien gensidigt kan forvente af hinanden, og hvad de hver især kan gøre, for at plejeforholdet kan lykkes. Hvis reglerne er for skrappe, kan de i nogle tilfælde bidrage til at ekskludere den unge fra fællesskaber med venner, der er vigtige for dem. Hvis reglerne er strengere end de regler, som den unges jævnaldrende har, kan det opleves som forskelsbehandling, der kan være uforståelig og urimelig set fra den unges synspunkt. Det kan medføre konflikter eller i værste tilfælde et reelt sammenbrud i anbringelsen.
- Plejeforældre skal anerkende de unges forældre og omtale dem på en respektfuld måde. Det er essentielt, at plejeforældre er åbne over for at tale med de unge om de unges bekymringer for, savn af og relationer til forældrene, uden at plejeforældrene er fordømmende over for forældrene. Nogle unge vil gerne have hjælp til at opsoge forældre, de ikke kender eller har kontakt med, mens andre unge har brug for hjælp til at sige fra over for forældre, der kræver mere samvær, end de unge har lyst til. Det er vigtigt, at plejeforældre, forvaltning og andre personer omkring den unge er opmærksomme på at hjælpe de unge i kontakten til forældrene. Udgangspunktet for kontakten til forældrene skal være den unges egne ønsker.
- Opstår der konflikter imellem plejeforældrene og den unges forældre, skal plejefamilien være opmærksom på, at den unge kan blive klemmt i en loyalitetskonflikt. Plejefamilien kan med fordel involvere forvaltningen og bede om hjælp til at få konflikten løst.
- Plejeforældre til teenagere med etnisk minoritetsbaggrund skal være opmærksomme på, at de unge sandsynligvis vil være sensible i forhold til nedsættende bemærkninger om indvandrere eller andre personer, som de identificerer sig med. Det er væsentligt, at plejeforældrene hjælper den unge til at se, at det ikke er forældrenes kultur, der er årsag til anbringelsen. Det er tilsvarende vigtigt, at de undgår at sætte etnicitet på normer og værdier – det er eksempelvis ikke en dansk værdi, at piger er selvstændige. Mange unge med etnisk minoritetsbaggrund vil føle det belærende og ekskluderende at få at vide, ”hvordan vi gør i Danmark”. Endelig kan plejeforældre støtte de unge i, at man godt kan være dansker og ”normal”, selvom man eksempelvis ikke spiser svinekød eller går med tørklæde.

Referencer

Egelund et al. (2010): *Det er jo min familie! Beretninger fra børn og unge i slægtspleje*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Klyvø, L. (2007): *Styrkelse af relationen mellem forældre, plejeforældre og børn*. Familieplejen Fredensborg.

Knudsen, L. (2009): *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelser og anbringelse i traditionel familiepleje*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Larsen, M. (2009): *Børn med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje. Perspektiver på anbringelse i Københavns Kommune*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.

Larsen, M. (2010): *Vejledning i anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje*. København: Københavns Kommune, Socialforvaltningen, Center for Familiepleje/Videnscenter for Familiepleje.

Mehlbye, J. (2005): *Slægtsanbringelser – det bedste for barnet?* København: Amtskommunernes og Kommunernes Forskningsinstitut.

Näslund, E. (2002): *At familjeplacera ett barn i släkten*. I *Demokratisering af det sociale arbejde med familier*. Rapport fra Nordisk Konference om familierådslagning 15.-16. marts 2002 i København. Projekt familierådslagning i Danmark, s. 32-40, red: Faureholm J. & Pedersen, K.

Warming, H. (2005): *Har andre plejebørn det som mig?* København: Bogforlaget Frydenlund A/S.

Wegler, B., Warming, H., Elgaard, R. & Storm, M. (2007): *Konfliktmægling og Samarbejdssamtaler i anbringelsessager*. København: Bogforlaget Frydenlund A/S.

Videnscenter for Familieplejes publikationer

Inspirationsmateriale til familieplejekonsulenter. Teenagere i familiepleje. Alstrup, C. K. (2013). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Inspirationsmateriale til plejefamilier. Teenagere i familiepleje. Alstrup, C. K. (2013). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Inspirationsmateriale til sagsbehandlere. Teenagere i familiepleje. Alstrup, C. K. (2013). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Når man bor i en anden familie. Tanker og gode råd fra unge, der selv har været i pleje. Alstrup, C. K. og Loua, I. (2013). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Vejledning i: Fastsættelse af samvær for familieplejeanbragte børn og unge. Klyvø, L. (2013). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Teenagere i familiepleje – set fra anbragte unge og plejeforældres perspektiv. Larsen, M., Frederiksen, A., Klyvø, L. (2012). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Når samværet er svært: Perspektiver på plejebørns samvær i Københavns Kommune. Klyvø, L. (2011). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Vejledning i forundersøgelse af plejefamilier, 2. udgave. Bressendorff, S. (2011). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Inspirationsmateriale til arbejdet med netværksanbringelser. 2 udgave. Bressendorff, S. og Larsen, M. (2011). København: Servicestyrelsen.

Vejledning i: Det personrettede tilsyn med familieplejeanbragte børn og unge samt råd og vejledning til plejefamilier. Bressendorff, S. og Madsen, G. Ø. (2011). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Dilemmaer i forbindelse med overgang fra døgninstitution til plejefamilie i Københavns Kommune. Johansen, G. (2010). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Vejledning i anbringelse af børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje. Larsen, M. (2010). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

Børn med etnisk minoritetsbaggrund i familiepleje. Perspektiver på anbringelse i Københavns Kommune. Larsen, M. (2009). Videnscenter for Familiepleje/Center for Familiepleje, Socialforvaltningen, Københavns Kommune.

KØBENHAVNS KOMMUNE
Socialforvaltningen
2013

Dette materiale er udgivet med støtte fra

EGMONT
Fonden